

Кочеригін Л. Ю., аспірант кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті НУБіП України (м. Київ)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА У ВИГЛЯДІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

У статті аналізуються сучасні підходи фахівців і педагогів щодо самостійної роботи студентів і її правильної організації. Це дасть можливість розкрити та визначити способи її здійснення у вигляді індивідуальної траєкторії навчальних досягнень студентів майбутніх землевпорядників.

Ключові слова: індивідуальна робота, організація роботи, самостійна робота, самостійність.

В статті аналізуються сучасні підходи фахівців і педагогів щодо самостійної роботи студентів і її правильної організації. Це дасть можливість розкрити та визначити способи її здійснення у вигляді індивідуальної траєкторії навчальних досягнень студентів майбутніх землевпорядників.

Ключевые слова: индивидуальная работа, организация работы, самостоятельная работа, самостоятельность.

Постановка проблеми. Процес навчання має організуватися так, щоб самостійна робота студентів-землевпорядників, реалізовувалася на всіх етапах: під час аудиторних занять (потоків та групових), у поза аудиторний час, коли студент веде науково-дослідну роботу, виконує домашні завдання, працює над контрольними та курсовими роботами, працює з підручниками тощо.

Забезпечення якісної підготовки фахівця-землевпорядника значною мірою залежить від урахування індивідуальних особливостей студентів в умовах їх навчання. Реалізація такої концепції забезпечується використанням індивідуально-орієнтованого і діяльнісного підходів, тобто людина розглядається як індивід, особистість, суб'єкт власної діяльності, у ході якої вона постійно розвивається, змінюється, набуває нових особистісних та індивідуально-психологічних якостей, професійних знань та вмій. Вирішення цієї проблеми передбачає розробку і теоретичне обґрунтування технології організації самостійної роботи студентів на основі індивідуально-орієнтованого підходу.

Аналіз актуальних досліджень. З перебудовою системи освіти проблема удосконалення самостійної роботи студентів стає все більш актуальною. Логіка організації самостійної роботи студентів повинна бути перенесена в майбутню професійну діяльність землевпорядника.

У дослідженнях учених-дидактів М.А. Данилова, Б.І. Короляєва, І.Я. Лернера, М.І. Махмутова, І.Т. Огороднікова, П.І. Підкасистого, Н.А. Половнікової, О.Я. Савченко, М.Н. Скаткіна, Т.І. Шамової та інших переконливо доведено, що самостійна робота є засобом підвищення усвідомленості і дієвості матеріалу, що вивчається. У цих працях намічені підходи до практичного розв'язання проблеми організації самостійної роботи.

У працях Л.В. Жарової, О.М. Леонтєва, Р.А. Нізамова, А.О. Смірнова визначені методологічні і наукові засади розгляду суті, структури процесу організації самостійної роботи та умій, що забезпечують цей процес.

Окремі підходи організації самостійної роботи учнів та студентів знайшли відображення в працях А.М. Алексюка, С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, В.М. Вергасова, М.О. Данилова, Л.В. Жарової, О.В. Киричука, В.О. Онищука, П.І. Підкасистого, М.М. Скаткіна.

У вузівській дидактиці і методиці наявний ряд робіт, у яких автори порушували проблеми організації самостійної роботи студентів (В.Б. Бондаревський, А.А. Вербицький, В.А. Козаков, Н.Д. Нікандров та ін.). Різні аспекти самостійної роботи досліджувалися в працях В.П. Безпалька, В.К. Буряка, Н.В. Кузьміної, Ю.М. Кулюткіної, В.А. Маркової, В.А. Сластьоніна та ін.

Проблему організації самостійної роботи на рівні дисертаційних досліджень вивчали Г.Л. Гаврилова, Н.Г. Дидусь, Н.С. Журавська, С.Г. Заскалета, М.О. Лозовська, Р.В. Олійник, Ю.С. Савченко, В.М. Хрипун.

Останнім часом здійснюються активні пошуки нових технологій підготовки спеціаліста, які зорієнтовані на формування його особистості, розвитку творчості і самостійності. Мова йде про розробку нової концепції навчання, де всі її складові спрямовані на особистісно-орієнтований розвиток майбутнього фахівця-землевпорядника, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до практичних вимог сьогодення. Важлива роль у цьому складному процесі належить самостійній роботі студентів у вигляді індивідуальної траєкторії навчальних досягнень.

Мета статті. Виявити основні сучасні підходи дослідників щодо організації самостійної роботи студентів, розкрити та визначити способи її здійснення на основі індивідуально-орієнтованого підходу, а також сформулювати їх уміння учіння.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота є формою навчання, за якою студент засвоює необхідні знання, оволодіває професійною компетентністю, навчається плановірно і систематично працювати, формує персональний стиль діяльності. Самостійна робота розглядається як один із ефективних напрямів індивідуалізації діяльності студентів (наукової, освітньої, пізнавальної), важливий засіб формування особистості майбутнього фахівця (ініціативності, відповідальності, активності й самостійності). В умовах модернізації змісту діяльності вищої школи перспективність студентоцентрованого характеру й змісту самостійної роботи у контексті гуманітарної педагогічної парадигми передбачаємо відповідну організаційну, методичну і технологічну перебудову навчального процесу згідно з сучасними освітніми тенденціями [5].

Організація індивідуальної роботи вимагає від викладача ґрунтовної підготовки, навіть більшої, ніж тоді, коли навчальний матеріал він викладає сам. Якщо при цьому викладач ставить завдання сформулювати у студентів уміння учіння, то йому, як правило, потрібно продумати і визначити:

- мету, час і характер індивідуальної роботи, а також уміння й навички, що формуються в її процесі;

- спосіб повторення того мінімуму фактичних знань і вмінь, без якого неможливе виконання якої-небудь індивідуальної роботи;

Виявивши основні поняття та ідеї, необхідно визначити, які з них мають подаватися в готовому вигляді, а які учні повинні отримати в результаті індивідуальної роботи;

- вид роботи з інформаційною базою.

Виявивши основні поняття та ідеї, необхідно визначити, які з них мають подаватися в готовому вигляді, а які учні повинні отримати в результаті індивідуальної роботи;

- вид роботи з вправами: виконання завдань репродуктивного, продуктивного характеру або завдань на повторення;
- методику усунення у студентів труднощів, які можуть виникнути у процесі виконання завдань, а також спосіб швидкої перевірки і методику аналізу допущених помилок.

Значний інтерес становить суперечність між самостійністю того, хто навчається, у процесі індивідуальної роботи (студент сам повинен здійснювати пізнавальну діяльність, оскільки лише у процесі власної діяльності він може одержати знання) та управлінням пізнавальною діяльністю студента з боку викладача. Ця суперечність є діалектичною, вона, зрештою, виступає джерелом розвитку предмета. Шляхом розкриття та визначення способу практичного розв'язання вказаної суперечності відбувається "сходження від абстрактної суті і нерозчленованого цілого до конкретного" [4].

В.М.Хрипун виявив основні сучасні підходи дослідників щодо організації самостійної роботи студентів і представив їх у вигляді таблиці: [12, 2].

Таблиця 1

Основні підходи до організації самостійної роботи студентів

Назва підходу	Автор	Сутність
ЦІЛЬОВИЙ акцентують увагу на постановці усвідомленої мети	О.П. Брунович, А.С. Богоявленська, О.Т. Бровкіна, М.М. Анцибор, Н.Ф. Голованова, Г.Г. Папернюк	Мета Мотиви Особистісна мотивація
КОГНІТИВНИЙ головна увага зосереджена на врахуванні специфіки пізнавальних процесів в організації самостійної роботи студентів	В.К. Колобасєв, Ю.К. Бабанський О.О. Богданов, В.В. Герасимов, В.Л. Шатуновський М.О. Данилов, М.М. Скаткін, І.Д. Первін, І.О. Зимня	Сприймання. Осмислення і засвоєння навчальної інформації. Думки і системи думок Мислення Мислення і практичні дії тих, хто навчається Процес пізнавальної діяльності Уява
МЕТОДИЧНИЙ вирішальним у процесі організації самостійної роботи вважають механізм і методику її здійснення	О.В. Рогова, Л.Д. Павлова, Б.І. Ходос, Ш.О. Амонашвілі, І.Д. Первін	Структурування навчального матеріалу Методи Оцінювання Форми

Однак, на думку П.І. Підкасистого, загальним недоліком усіх підходів є їх однобічність, обмеженість дидактичного

аналізу одним або кількома аспектами. Він вважає, що в дослідженні організації самостійної діяльності наявні лише перші й

найзагальніші підходи: об'єктивний, який описує діяльність того, хто навчається, без урахування його психічної сфери (переважає зовнішній бік опису результатів діяльності); суб'єктивний, психологічний, коли головна увага звертається на відтворення й опис психічних процесів, що зашкоджують пізнавальним процесам; у третьому підході відсутня будь-яка теоретична концепція, подається опис окремих прийомів виконання самостійної роботи [9].

Усе викладене вище переконує в тому, що сьогодні необхідний загальнопедагогічний, а не частково-аспектний підхід до організації самостійної роботи. Він потребує єдності між тим, хто навчається, і тим, хто навчає, оскільки самостійна робота як частина педагогічного процесу завжди включає пряме або непряме педагогічне керівництво, тобто єдність методів навчання і способів учіння.

Результативності самостійної роботи студентів, майбутніх землевпорядників, заважають, в основному, дві групи причин, які мають місце в діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) I-II рівнів акредитації:

1) ті, що залежать від самого студента: брак працелюбності, волі, наполегливості, загальної підготовленості, здібностей, відсутність уміння самостійно працювати тощо;

2) ті, що залежать від викладача, циклових комісій, завідувачів відділень.

Ці причини, передусім, пов'язані з організацією навчального процесу у ВНЗ, який здійснюється без належного індивідуально-орієнтованого підходу; а також відсутністю або недостатньою кількістю необхідних навчальних посібників з диференційованими завданнями, матеріально-побутових умов тощо.

Відсутність чітко сформульованої мети здійснення самостійної роботи призводить до того, що сам процес її виконання залишається в кращому випадку нейтральним стосовно характеру пізнавальної самостійної діяльності студентів-землевпорядників. Процес його інтелектуального пізнання відбувається або ж за методом спроб і помилок, або ж за однією із первинних схем. У першому випадку він прихований від викладача і тому некерований, у результаті чого виконання самостійної роботи слабо впливає на розвиток мислення цього студента, його

ініціативу й самостійність, пізнавальні здібності та професійну підготовку. Процеси ці відбуваються стихійно, навчання ж значною мірою втрачає свою розвиваючу і дидактичну функцію.

Усунення причин першої групи пов'язано з удосконаленням діяльності ВНЗ I-II рівнів акредитації. Викорінення причин другої групи повністю залежить від того, як організований процес навчання, тобто від впровадження індивідуально-орієнтованого підходу.

За твердженням С.І. Архангельського, "необхідні принципово нові форми і методи навчальної роботи, які поєднують аудиторні, лабораторні й самостійні заняття. Зрозуміло, що тут буде необхідним більш глибокий системний підхід до навчального процесу з чітким плануванням і програмуванням усіх компонентів, які виражають зміст навчання, його форми, засоби і методи" [1, 8].

На думку Б.П. Єсіпова, самостійна робота при правильній її організації дає можливість розгорнутися індивідуальності кожного учня. Однією із важливих умов для цього є збудження й підтримання інтересу до знань з метою застосування їх на практиці [6, 11].

Продуктивність самостійної роботи студентів-землевпорядників визначається позитивним емоційним ставленням до навчальної діяльності. Саме тому організація самостійної роботи у вигляді індивідуальної траєкторії навчальних досягнень нами являється найперспективнішим напрямком індивідуалізації навчання.

У різних типологічних студентських групах передбачається індивідуально орієнтований підхід: для слабовстигаючих потрібно створювати спеціальні ситуації успіху шляхом добору таких завдань, які вони в цей момент зможуть виконати, і активного заохочення.

Для сильних студентів важливо забезпечити можливість отримувати радість подолання особливих ускладнень при розв'язанні завдань підвищеної складності, тобто досягти відповідності рівня складності навчального завдання рівню можливостей тієї чи іншої типологічної групи. Ці положення знаходять підтвердження в дослідженнях Ю.К. Бабанського [3].

Крім того, ефективність здійснення самостійної роботи залежить від частоти і глибини контролю.

Організація контролю знань є важливим етапом у діяльності викладача, яка спрямована на вдосконалення самостійної роботи студентів. Незважаючи на те, що методика організації і проведення контрольних процедур при самостійній роботі студентів-землевпорядників специфічна, вона, проте, повинна базуватися на реалізації низки психолого-педагогічних положень, що лежать в основі системи контролю знань у навчально-виховному процесі.

У зв'язку з цим наголосимо, що контроль за результатами самостійної роботи студентів – це невід'ємна складова частина навчально-виховного процесу, що має на меті забезпечити зворотний зв'язок “студент-викладач” і виявити на основі цього правильність її організації. Мета контролю самостійної роботи студентів – це допомогти їм методично правильно, з мінімальними затратами часу самостійно засвоювати теоретичний матеріал і здобувати навички розв'язання певного рівня завдань з навчальних дисциплін. Організуючи і проводячи контроль, викладачеві необхідно мати на увазі, що в цьому випадку його першочерговими завданнями є:

актуалізація, перевірка та оцінка засвоєних знань у ході або після вивчення певного навчального матеріалу;

створення психологічної установки на засвоєння нового матеріалу, закріплення засвоєного змісту;

виявлення можливостей і здібностей студентів, причин труднощів та помилок;

визначення ефективності видів, організаційних форм і засобів самостійної роботи студентів, виділення серед них тих, котрі потребують корекції.

Вирішення цих завдань досягається за рахунок реалізації оціночної й навчально-виховної контрольної функції. Оцінна функція контролю полягає у визначенні результату порівняння якості засвоєних знань із необхідним рівнем. Навчально-виховна функція контролю пов'язується з організацією процесу повторення певним чином спрямованої діяльності студентів-землевпорядників. Воно організується таким чином, щоб здійснювалося не тільки механічне відтворення засвоєних знань, але й активна їх переробка, систематизація, утворення нових знань, що сприяє розвитку мислення і пам'яті, асоціативних зв'язків.

Здійснення цих функцій контролю повинно враховувати необхідність у регулярній, активній, спрямованій самостійній роботі цих студентів.

На основі даних проведеного контролю знань, умінь викладач здійснює корекцію своєї діяльності. Для нього така позиція щодо власної діяльності дуже важлива, бо саме ця діяльність виступає особливим предметом аналізу, осмислення й оцінки. Якщо при розв'язанні практичних завдань, що виникають у конкретних педагогічних ситуаціях, викладач безпосередньо включений у процес реальної взаємодії зі студентами, то тепер самі ці процеси стають предметом дослідження. Якщо у своїй практичній діяльності він консультує і використовує ті чи інші способи керівництва діяльністю студентів-землевпорядників, то тепер самі ці способи перетворюються в предмет осмислення. Якщо у процесі оцінки діяльності цих студентів викладач застосовує певні критерії й показники, то тепер самі вони стануть тим, що повинно бути засвоєно й розкрито.

Про частоту контролю говориться в роботах Н.Ф. Тализіної. Вона довела, що контроль не може здійснюватися безперервно, йому підлягають продукти, результати кожної операції дії [10, 7].

Висновки. Підсумовуючи все сказане вище, можна стверджувати, що найбільш поширеною точкою зору стосовно здійснення самостійної роботи є твердження про необхідність її організації на основі індивідуально-орієнтованого підходу. Отже, в організації самостійної роботи, насамперед, слід виявляти індивідуальні особливості студентів, майбутніх землевпорядників, на їх основі формувати типологічні групи і зіставляти виявлені закономірності функціонування пізнавальних процесів з оптимальними умовами їх перебігу.

Ми вважаємо, що діяльність викладача щодо організації самостійної роботи студентів-землевпорядників на основі індивідуально-орієнтованого підходу має включати такі напрямки:

- 1) розробка системи нових завдань із предмета на різних рівнях складності;
- 2) індивідуалізація навчальних завдань для виділених типологічних груп;
- 3) зміна рівнів складності навчальних завдань для студентів різних типологічних груп з тим, щоб ступінь самостійності у процесі їх виконання постійно зростає;

Питання педагогіки

4) створення позитивного емоційного фону заняття;

5) співвіднесення оптимальних поєднань фронтальної, групової і індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної типологічної групи;

6) надання викладачем консультативно-

дозованої допомоги при виконанні студентами самостійної роботи залежно від їх типологічних особливостей і рівня складності навчального завдання;

7) регулювання частоти і глибини контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи студентами залежно від їх типологічних особливостей.

Література

1. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе. Его закономерные основы и методы: Учебн.-метод. пособие / С.И. Архангельский. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Архипова И.Я. Психологические особенности формирования у студентов педагогических институтов умения учиться самостоятельно / И.Я. Архипова // Психолого-педагогические проблемы эффективности профессиональной подготовки учителя в высшей школе. – Л.: ЛГПИ, 1988. – С. 120-137.
3. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
4. Бабенко К.Б. Педагогические основы научной организации самостоятельной работы студентов (на материале физмата): автореф. дис. канд. пед. наук / К.Б. Бабенко. – К., 1982. – 10 с.
5. Бенера В.С. Развитие теории и практики самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищих закладів освіти України (друга половина ХІХ-початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В.С. Бенера. – К., 2011. – 22 с.
6. Жалдак М.І. Комп'ютер на уроках математики: Посібник для вчителів / М.І. Жалдак. – К.: Техніка, 1997. – 303 с.
7. Ковалев А.Г. Вопросы вузовской педагогики / А.Г. Ковалев. – Л., 1970. – 107 с.
8. Коротяев Б.И. О развитии познавательной самостоятельности студентов / Б.И. Коротяев, Р.В. Олейник // О развитии познавательной самостоятельности и профессионального мастерства студентов. – Пятигорск, 1985. – С. 5-12.
9. Педагогика. П.И. Пидкасистий. Учебник для пед. спец. вузов / под ред. П. И. Пидкасистого. – М.: Пед. о-во России, 2006. – 608 с.
10. Трипольская С.М. Проблемы самостійної роботи у вітчизняній психолого-педагогічній та зарубіжній дидактиці / С.М. Трипольская. – Полтава, 1996. – 12 с.
11. Фурсова Л.П. О формах индивидуализации учебного процесса / Л.П. Фурсова // Индивидуализация обучения студентов социально-политическим наукам в условиях демократизации высшей школы. – Херсон, 1991. – С. 93-98
12. Хрипун В.М. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях з педагогіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.М. Хрипун. – К., 1995. – 24 с.

Kocheryhin Leonid, graduate department

THE STUDENTS INDIVIDUAL WORK AS INDIVIDUAL TRAJECTORY EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS

The paper examines current approaches of experts and teachers regarding students' independent work and its proper organization. It will give opportunity and identify ways of its implement it in the form of individual trajectories of learning achievements of students, future land surveyors.

Individual work is a form of learning whereby the student learns the necessary knowledge, possesses professional competence, and learns gradually and systematically work, creates personal style activities.

Today it's necessary general rather part-faceted approach to organization at individual work. It requires unity among those who study and those who teach as individual work as part of the educational process, always involves direct or indirect pedagogical guidance that the unity of teaching methods and ways of learning.

Therefore, the organization of employment work, first of all, you should identify the individual characteristics of students, future land surveyors, on the basis to create typological groups and to compare the discovered patterns of functioning of cognitive processes with optimal conditions for their course.

Keywords: individual work, work organization, independent work, individuality.